

den met
met —
ijke goe-
men-
van
plaats
mensch
gericht
de ge-
plaats
gestreefd
amische,
wijs ge-
wereld
voorbe-
gswijze,
lefinatie,
podzake-
nvatting
omie is
th heeft
a. a. ter
ragen in
arbeider
ling der
der vol-

RAGT.

end aan
sstudie-
n afzon-
k luidt
voeding
en liefde
verant-
wer-
onze
leven in
zoodat
t. steeds
te chris-
worde."

ing over
wordt in
n onder
en 15
ergeven,
natuurlijk
rinddoel
dd, men-
doel is
stoun is
zending-
self aller-
en, mee-
begrijpen
woorden
zending
ven kan.
tge zen-
langstel-
et geheel
rken. Er
temming
temming
reelven.
omrent
ristelijke
geziets-
doelt —
telijk de
het op-
bedoelt
gsbesef,
egenover

maken.
de Zen-
et vraag-
te moet
n kracht
aat niet
noodig;
ede me-
maar al-
endings)
menschen
an zen-

m, want
de be-
te laten
wat van
at doen.
then wel
„studie“
nu de
feit is
or zeet,
ten door
En lust?
erkt. Ge-

makkelijk zal het misschien niet vallen, maar ook deze arbeid zal onder den zegen des Heeren vrucht dragen; is de zending niet Zijn werk?

De Z. S. R., waarvan wij boven spraken, heeft de opvoeding krachtig ter hand genomen; hij heeft door zijn boekhandel verscheidene handleidingen uitgegeven voor de zendingstudie-kringen, o.a. de Islam, het Animisme, Hedend, zending in onze Oost, Suriname, enz. Aan de zendingstudie-kringen kunnen echter uit den aard der zaak niet zooveel deelnemen, en de moeilijkheid blijft, hoe voor die kringen genoegzaam bekwaame leiders te vinden. Om deze te kweeken, en om bij steeds meerderen kennis der zending aan te brengen, zijn de Zendingstudie-conferenties opgericht, waaraan wij onder den titel „Lunteren“ een volgend maal een afzonderlijk artikel hopen te wijden.

Maar die studie-kringen en conferenties zijn toch ook weer niet voor de groote menigte; de tienduizenden komen daar niet, doch slechts de honderden. Onze kinderen op de Zondagsscholen en de lagere scholen moeten worden bereikt; geldt ook hier niet: wie de jeugd heeft, heeft de toekomst? Zal dit echter gaan, dan moeten onze onderwijzers ertoe worden opgevoed. Ook dit werk is door de Z. S. R. ter hand genomen. Vergeet echter niet de breede, breede stroom van arbeiders, die nu over vrijen tijd betrekkelijk ruime beschikking krijgen; kan er voor hen niet iets gedaan worden? Deze vraag is beantwoord door de heeren Smeenk en Baas op de huishouding-conferentie te Lunteren; ook dit wagentje is in het spoor.

De catechisaties en het verenigingsleven mogen echter niet achterblijven. En dan moet nog naar een weg gezocht, om de velen te bereiken, die onder de opgesomde categorieën niet vallen: huismoeders enz. Uit al het genoemde blijkt duidelijk, dat de opvoeding der gemeente des Heeren in de zending-kennis reeds tamelijk groote afmetingen heeft genomen, maar wij zijn er nog niet, nog lang niet. Zullen wij het ideaal (niet bereiken) maar benaderen, dan zullen de predikanten de leiding moeten geven. En daarom ontbreekt nog maar al teveel.

J. D. WIELENGA.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

Wat leest ons Christenvolk?

VI.

Is ons christenvolk, speciaal het gereformeerde type, lees-lustig, heeft het ambitie voor literatuur?

Mits ge de uitdrukking literatuur neemt in zijn meest algemeene betekenis, mag deze vraag onbeschoornd bevestigend worden beantwoord.

Het blijft een opene vraag, of ooit de scheldtaal, die het „denkend“ deel der natie tegen het volk van de nachtschuit zich heeft veroorloofd, werkelijk gemotiveerd is geweest, zeker is thans, dat de orthodoxe christenen, ook uit een oogpunt van algemeene beschaving, den toets der vergelijking met de vrijdenkende medeburgers gerustelijk kunnen doorstaan.

Reeds in het christendom op zichzelf, in het kennen van den bijbel en het meeleven met de kerk, is een element van cultuur, waarmee onze kritiek-grage tegenstanders ternauwernood hebben gerekend.

Het kind, dat wordt opgevoed in de bijbelsche sfeer, komt al vroeg in aanraking met de schitterende en onovertroffen letterkunde uit den glanstijd van Israël. Het hoort de onvergelykelijke poëzie der psalmen, en het prachtig proza der evangelisten en apostelen. Het wordt met zijn geest in zijn prilste jeugd ingeleid in de oude wereld van Babel, Egypte, Kanaän, Griekenland en Rome. Het hoort van Faraö en Nebukadnezar, Herodes en Augustus, het reist naar Jerusalem, Mesopotamië, Corinthe en Rome. De blik wordt verruimd terug naar het begin en vooruit naar het einde der wereldgeschiedenis.

Zou de aanraking met al deze begrippen en werkelijkheden geen invloed oefenen op de geestesgesteldheid van het kind ten opzichte van het wereldbeeld en het wereldleven ook in dezen tijd?

Zeker, bekrompen goesten, achterlijke zieltjes, die uitsluitend leven achter de horretjes van hun huiskamer en achter de kruisboogvensters van hun naakte kerkjes, zijn er overvloedig geweest in onzen kring en er zijn er nog, die met hun tijd niet meegaan, zelfs dien tijd niet kennen, maar in het algemeen is de geestestempel der positieve christenen zeker niet armer gestoffeerd dan bij de „kinderen der wereld“.

Ik kan hier uit eigen ambtelijke ervaring spreken. Toen schrijver dezes predikant was op een zeer armoedig (ook cultuurarm) dorpje op een der Zuid-Hollandsche eilanden, vond hij daar een type menschen, die in hun lange, vrije avonden te gast gingen aan veel geschakeerde literatuur. Ze lazen niet alleen Erskine en Van der Groe, maar bedelden ook bij den dominé om een pas verschenen boek, waarvan ze den titel in hun krant hadden gelezen. In vele gezinnen werd geregeld iedere week „De Heraut“ uitgeleend, en zelfs weet ik van een bouw-knecht, die zijn vrouw, moeder van een reusachtig

gezin, iederen Zondag Kuypers' artikelen over „De Gemeene Gratie“ van a tot z voorlas.

In de steden is uit den aard de toestand minder gunstig. Er is teveel, dat het evenwicht van het normale huiselijke leven verstoort. Maar toch mag zonder gevaar voor tegenspraak aangenomen, dat de mensch, die in een christelijk gezin zijn opvoeding genoot, en elken Zondag opgaat om de prediking te hooren, waarin ook met de vragen van den dag en de problemen van den tijd wordt gerekend, niet in ontwikkeling achterstaat bij hem, die zijn vrijen tijd zoek brengt met het aanschouwen van romantische draken in een bioscoop of van puur lichamelijke wedstrijden op het sportterrein.

Wat van het algemeene peil der volksbeschaving onlangs openbaar geworden is door een enquête, in Amsterdam gehouden in verband met het feit, dat straks ook de vrouw naar de stembus zal gaan, heeft genoegzaam bewezen, dat men de kinderen der „nachtschool“ niet meer op christelijk erf heeft te zoeken. Onder den titel „Nij wij kiezen gaan“ heeft het Handelsblad de resultaten bekend gemaakt van dit onderzoek, ingesteld onder arbeiders, winkelfrouwen, kantoorbedienden, atelier-meisjes, verpleegsters en ook onderwijzeressen; voor het overgrote deel van onkerkelijken huize, en wat daar alles openbaar kwam is verijsterend. Het is gebleken, dat tal van fijn geleitende „dame-tjes“ wel een korfbal, maar slechts bij uitzondering een boek of krant in de hand namen, en dat de overblijfselen van het vroegere onderwijs op school zoozeer waren versmolten, dat velen op de meest eenvoudige vragen (waar ligt Java? — wat is de hoofdstad van Noord-Holland?) het antwoord schuldig bleven.

Donner dan deze vermaakjagende menschen kunnen de „kerkelijken“ in geen geval wezen. Ja, ik zou thans gerust een vergelijkend onderzoek aandurven tusschen hen, „die niet weten, hoe een kerk er van binnen uitziet“, en de meelevende leden der gemeente van Christus.

Bedenk vooral, om u een duidelijk beeld van den vooruitgang in beschaving bij de „kerkelijken“ te vormen, dat sinds een kwart eeuw het getal der intellectueelen zoodanig is gegroeid, dat allerwege christelijke Mulo-scholen, gymnasia en hogereburgerscholen moesten worden gebouwd. De christelijke burgerschool in Amsterdam kan de leerlingen (meer dan 400) nauwelijks bergen. De „kerkelijken“ zien bijna dagelijks toenemen in hun rijen de mannen en vrouwen van studie en vorming, doktoren, advocaten, leeraars, schrijvers, en hier en daar steekt zelfs het hoofd op een „begenadigde“, die het altaar der kunst bedient en wiens geniale kracht ons zelfs door de „wereld“ wordt benijd.

Wanneer men ons, als beschavingmenschen, het recht van meespreken ontzegt, wijzen wij, niet met trots, maar met dankbaarheid, naar onze langzaam opbloeiende wetenschap (ik noem nu alleen het physiologisch laboratorium in Amsterdam, dat zelfs in het buitenland de opmerksaamheid trekt), en vragen, of het „denkend“ deel onzer natie één man heeft, die in de schaduw van den grooten calvinist-reformator, Dr. Kuypers, kan staan.

Om dus te weten wat de gestadige vermeerdering aan intellectuele kracht voor invloed heeft op onze verhouding tot het beschavingsterrein, waarvoor wij thans bijzonderlijk de aandacht vragen, namelijk de moderne letterkunde, kunnen we niet verstandiger doen dan eerst bij de officieele inrichtingen van christelijk onderwijs op informatie uit te gaan.

Worden de leerlingen op deze instituten opzettelijk met de nieuwe, door velen zoo gevreesde, letterkunde in aanraking gebracht?

Ik neem als voorbeeld een boekje, dat op tal van positief-christelijke inrichtingen als leidraad bij de behandeling der letterkunde gebruikt wordt, de werkelijk mooi en soms boeiend geschreven „Historische Schets van de Nederlandse Letterkunde“, door Dr. C. G. N. Vooy's, een boekje, dat blijkbaar in de heele Nederlandse schoolwereld opgang gemaakt heeft, daar het reeds in tienden druk verscheen.

Reeds spreekt voor zichzelf het feit, dat men op christelijke instituten in een opvoedkundig zóó teer en gewichtig vak een leidraad kiest, welks schrijver in niets laat merken, dat hij een positief christen is.

Maar de inhoud van dit aantrekkelijke boekje spreekt nog meer.

Zoo ziet ge hier dan, dat van de 192 bladzijden niet minder dan 60, dat is bijna één derde, gewijd worden aan de letterkundige beweging, die met „De Nieuwe Gids“ is begonnen, en dat de namen van Emants, Kloos, Van Eeden, Verwey, de Meester, Couperus, Alletrino, Van Doyssel en Coenen, niet alleen worden genoemd, maar dat ook hun persoon en werk beknopt, maar volledig, wordt besproken.

Door dit werkje komt de discipel van het christelijk onderwijs in contact met al de voorvechters, die in de letterkundige revolutie van '80 zonder vrees, helaas, niet zonder blaam! de verouderde letterkundige cultuurwereld hebben aangetast en ten deele afgebroken.

Tot op zekere hoogte kan een in kennis brengen van den orthodox opgegroeiden leerling met de school van '80 bij niet één normaal denkend christen kritische verwondering wekken, het zou beslist

een gaping in de cultureele opvoeding zijn, wanneer onze kinderen van een zóó duidelijk tijdperkmakende beweging werden onkundig gelaten, maar wat wel eenigermate tot verwondering aanleiding kan geven, ook bij den ruim voelenden opvoeder, is het feit, dat in deze handleiding ook de voornaamste geschriften der modernen worden gekarakteriseerd en ten deele beoordeeld gemaakt, en vooral, dat de leerling hier in aanraking komt met boeken, die zelfs de „paganist“ aarzelen zal in zijn huiskamer op de tafel te laten liggen, als daar zijn: „Studies naar het naakt model“ van Frans Netscher, „Mariha de Bruin“ van A. R. van Groeningen, „Kamortjes-zonden“ en „Diamantstad“ van Heyermans, „Levensgang“ van Querido, „Geertje“ van Johan de Meester, „De Berg van Licht“ van Louis Couperus, „Hartstocht“ van Jeanne Reyneke van Sluwe, en „Inwijding“ van Marcellus Emauts.

Hier staat men voor een feit, dat wel even tot nadenken stemt.

B. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Van Raalte en de aansluiting bij de Reformed Church in Amerika.

„Wij laten Sectegeest.“
Rapport van het behandelde in een vergadering der predikanten en enige ouderlingen der Hollandsche kolonie in Michigan, 4 Juni 1849.

De auto-suggestie vermag heel wat! Men kan zich zoo lang den pols voelen om te weten of hij ook te vlug slaat, dat hij straks begint te jagen als had men eenige graden koorts. Men kan zoo lang de dingen willen zien als men zich zelf opdringt dat ze moeten zijn, of ook wel dat zij wezen zullen, dat men ze ten slotte ook zoo ziet. Het eigenaardig verschijnsel doet zich bij enkele historici voor dat zij de Afscheiding willen zien als een uiting, als een daad van sectarisme, zij hebben zichzelf zoo lang voorgepraat, dat de Afscheiding sectarisch van karakter is, dat zij, hoe klaar uit de feiten ook het tegendeel ieder onbevooroordeelde moet zijn, dat maar niet zien, zelfs niet meer kunnen zien, tenzij ze den sterken wil bezitten om zich te ontworsten aan de auto-suggestie waarender zij staan. De medicus die met zulke patienten te doen heeft, moge den patient al wijzen op de meest sprekende verschijnselen, die juist het tegenovergestelde bewijzen van wat de patient omtrent zijn toestand zich verbeeldt, telkens weer merkt hij tot zijn teleurstelling, dat zijn patient weer het horloge in de hand neemt om den pols te controleeren.

Doch de goede medicus houdt aan en voert immer meer nieuwe bewijzen aan om den zieke te overtuigen dat zijn toestand normaal is. Het moet ook ons niet verdrieten om tegenover de historici die nu eenmaal tegen alle klare feiten in toch nog beweren dat de Afscheiding voortkwam uit secte-geest, aan te houden om het tegendeel te wijzen. Wie weet of het ons eindelijk niet gelukt om ze van onder de auto-suggestie uit te krijgen.

Stel U voor! In een stuk dat niet erg breed van inhoud is en dat niet als antwoord op eenige beschuldiging of ter wederlegging van een boosaardige aantijging dient, maar in een stuk waarin de be-tuiging van het hoofd van dit artikel best had kunnen worden gemist, daarin betuigt een van de vaders der Afscheiding bij den aanhef direct: wij laten secte-geest. Die wij zijn vier predikanten met een twintigtal ouderlingen, die om conscientie-vrijheid te kunnen genieten uitgeweken zijn naar een vreemd land, waarin zij aan de schrikkelij-ke ellende ten prooi zijn geworden; dat waren lieden die geplaagd en gehoord waren in het oude Vaderland, op directe aanhijzing van de hoogere besturen der Kerk, die ze liet hongerigen, die ze niet hoorde, die ze vervolgde en uitwierp, en nu kwam er tot hen in Amerika een uitnoodiging van een kerkgemeenschap, die met de Vaderlandsche kerk denzelfden naam droeg, die er een dochter van was, een uitnoodiging om zich bij haar aan te sluiten. Wat zou meer voor de hand hebben gelegen dan een korte en besliste, zij het dan ook vriendelijke afwijzing, indien deze Afscheiden „Pelgrims“ gedreven waren door secte-geest. De mond zou direct gestopt moeten zijn aan de lasteraars die kloofde mannen, als zij kennis dragen van het antwoord dat de „voortrekkers“ hebben gegeven op de vraag van Dr. Wijkoff.

Naar het voorgeven van de critici der Afscheiding waren die uitgeweken sectaristen en wat lazen wij omtrent deze mannen, niets minder dan dat zij tot voorzichtigheid moesten worden gemaand door hem die ze nodigde tot aansluiting. Niet te „driftig“ broeders, zoo moes! Dr. Wijkoff waarschuwen. En waarom waren deze mannen zoo haastig, niet in de eerste plaats omdat zij het meer van het „Oosten“, dat is van de Duch Reformed in de Oostelijke Staten verwachtten, dan van „Boven“, maar omdat deze mannen vreemd waren van den secte-geest, ja, die naar hun eigen uitdrukking „haatten.“ O die mannen, die vóór alles leefden voor en met de kerk, die mannen waren haast kinderlijk blij dat zij daar in Amerika met een Hervormde Kerk in aanraking kwamen, die zij voor de oude Vaderlandsche Kerk mochten houden. Ja, dezen mannen is later tot een ernstig